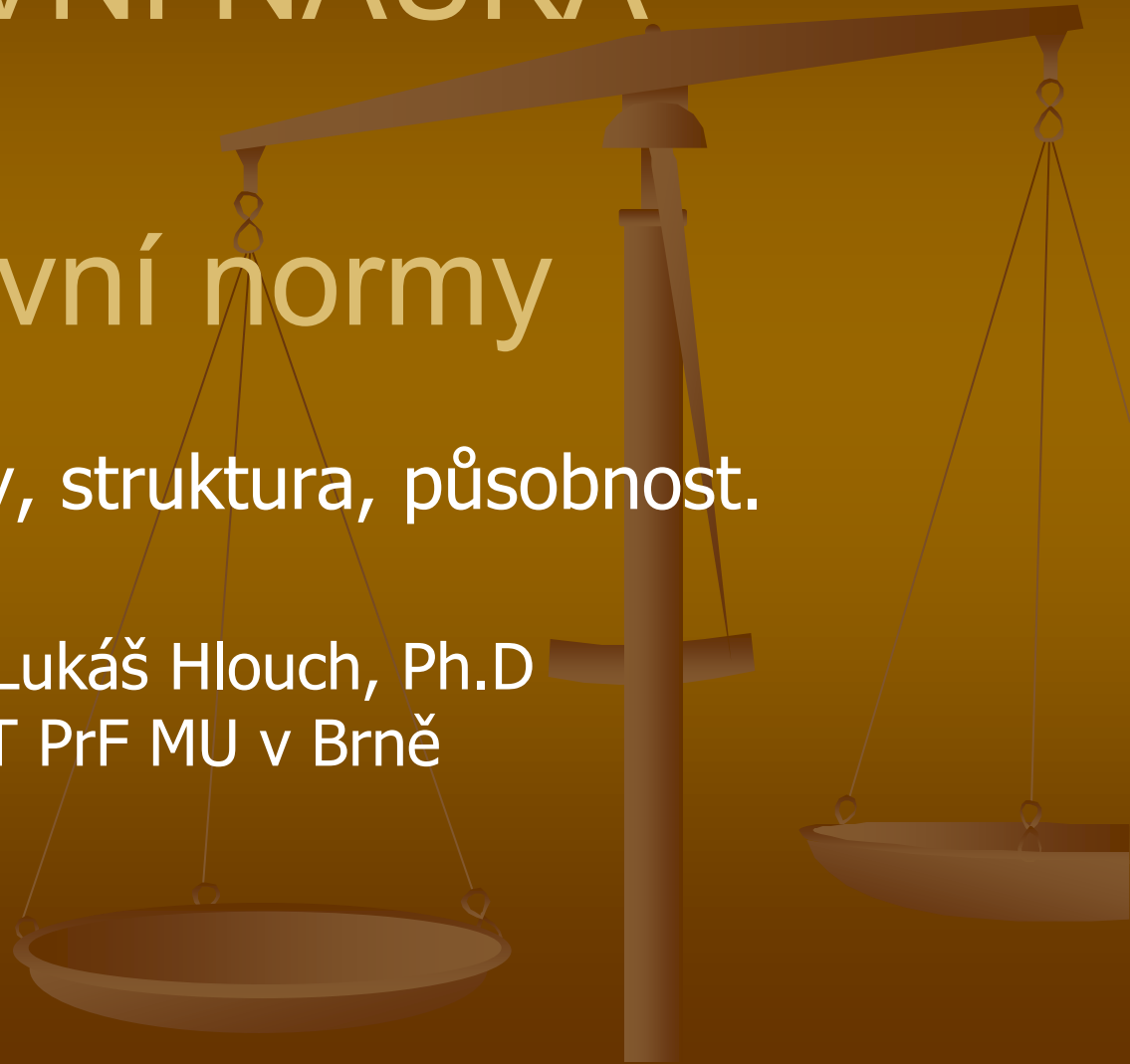

Přednáška č. I. PRÁVNÍ NAUKA

Právní normy

Pojem, prvky, struktura, působnost.

JUDr. Lukáš Hlouch, Ph.D.
KPT PrF MU v Brně

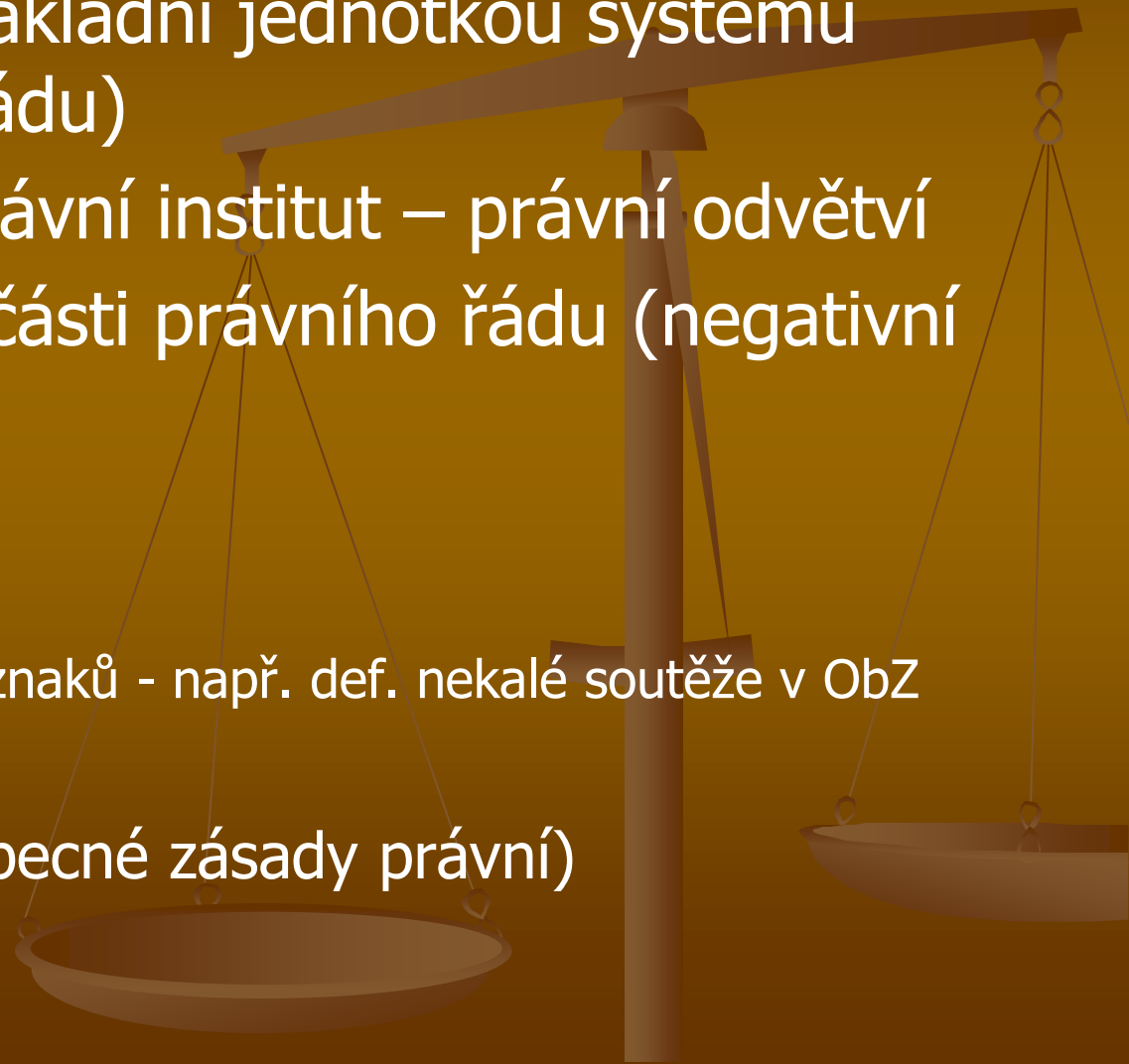
Pojem „právní norma“

■ Definice

- regulativní idea, vyjadřující **měti (F. Weyr)**
- Per genus et differentiam
- **obecně závazné pravidlo chování vynutitelné státem**
  - regulativnost (předmět musí být regulovatelný - příklad ad absurdum
    - „*Psi jsou povinni na svého pána vrtět ocasem.*“
  - závaznost
  - formální určitost (forma = pramen práva)
  - obecnost
    - vymezení okruhu adresátů, předmět úpravy atd.
  - vynutitelnost
    - Není závislá na přítomnosti sankce v právní normě

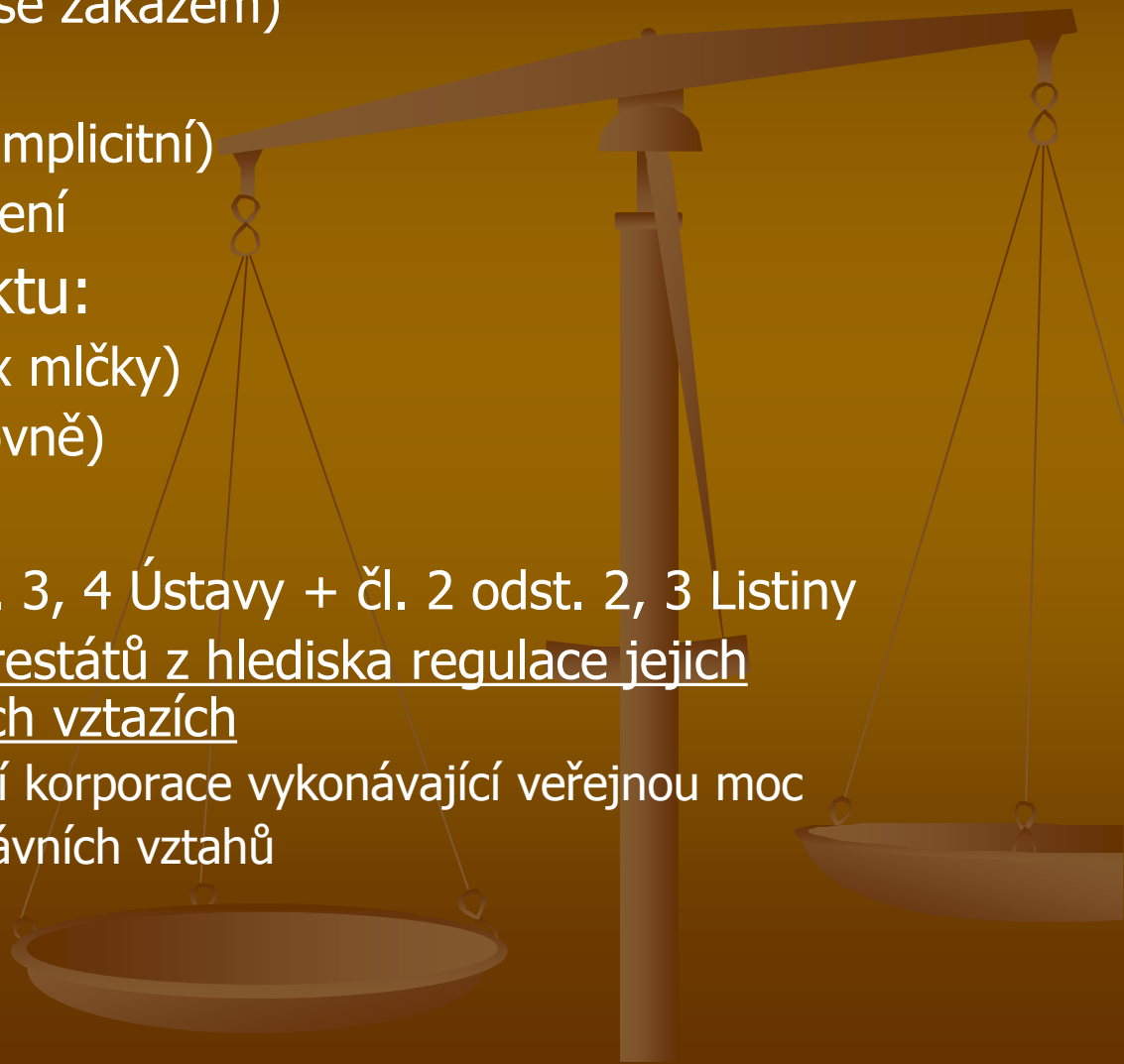
Právní norma a právní řád

- Právní norma je základní jednotkou systému práva (právního řádu)
- Právní norma – právní institut – právní odvětví
- Nenormativní součásti právního řádu (negativní vymezení)
  - legální definice
  - explikace
    - výčty pojmových znaků - např. def. nekalé soutěže v ObZ
  - preambule
  - právní principy (obecné zásady právní)

Modality lidského chování

- 1) z hlediska normotvůrce:
  - příkaz (souvztažnost se zákazem)
  - zákaz
  - dovolení (explicitní - implicitní)
  - slabší mody: doporučení
- 2) z hlediska subjektu:
  - oprávnění (výslovně x mlčky)
  - povinnost (vždy výslovně)
- 3) ústavní zakotvení
  - Ústava ČR: čl. 2 odst. 3, 4 Ústavy + čl. 2 odst. 2, 3 Listiny
  - Odlišné postavení adrestátů z hlediska regulace jejich vystupování v právních vztazích
    - Stát a veřejnoprávní korporace vykonávající veřejnou moc
    - Ostatní účastníci právních vztahů

Struktura právních norem

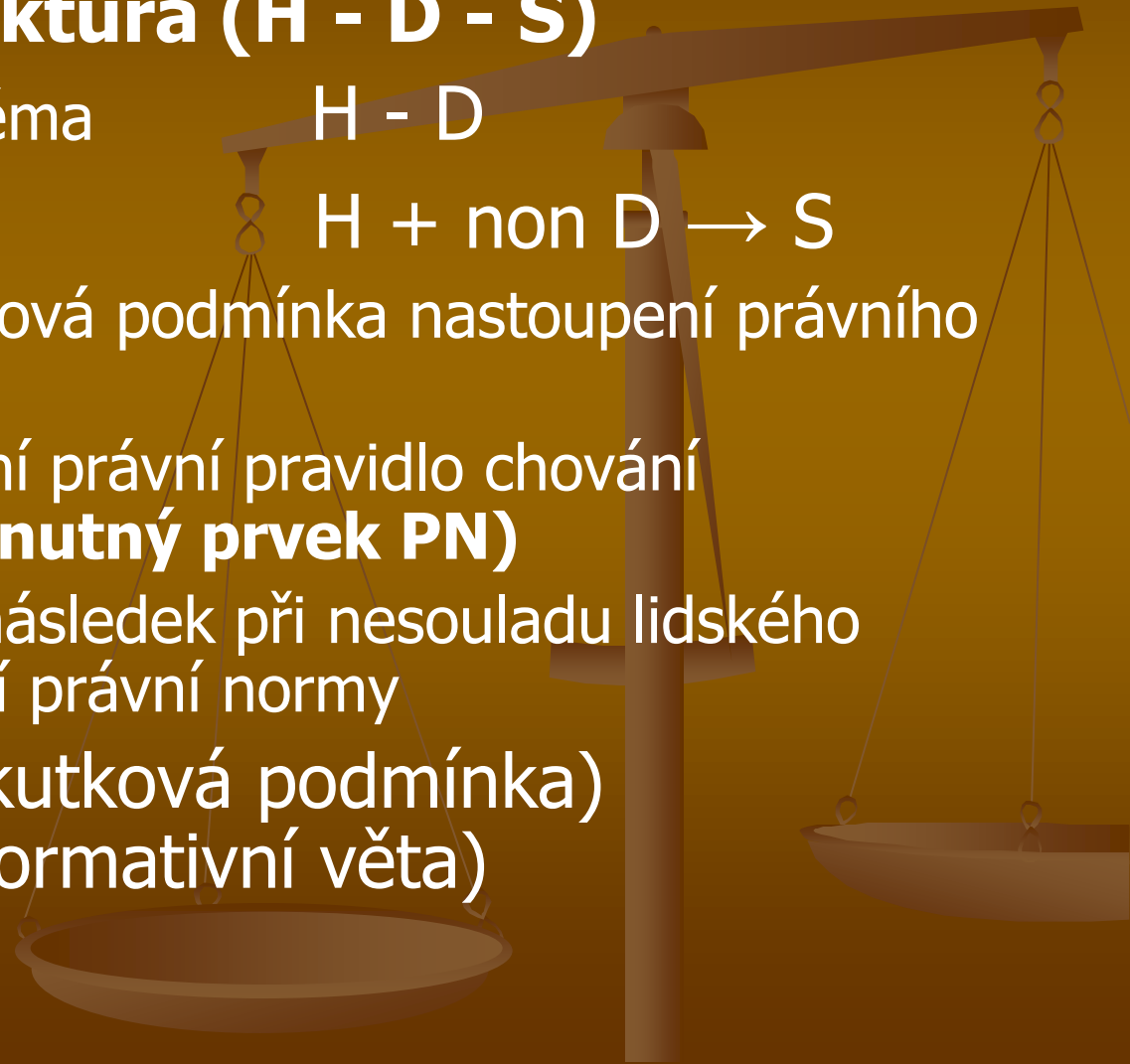
■ a) klasická struktura (H - D - S)

- Kondicionální schéma

H - D

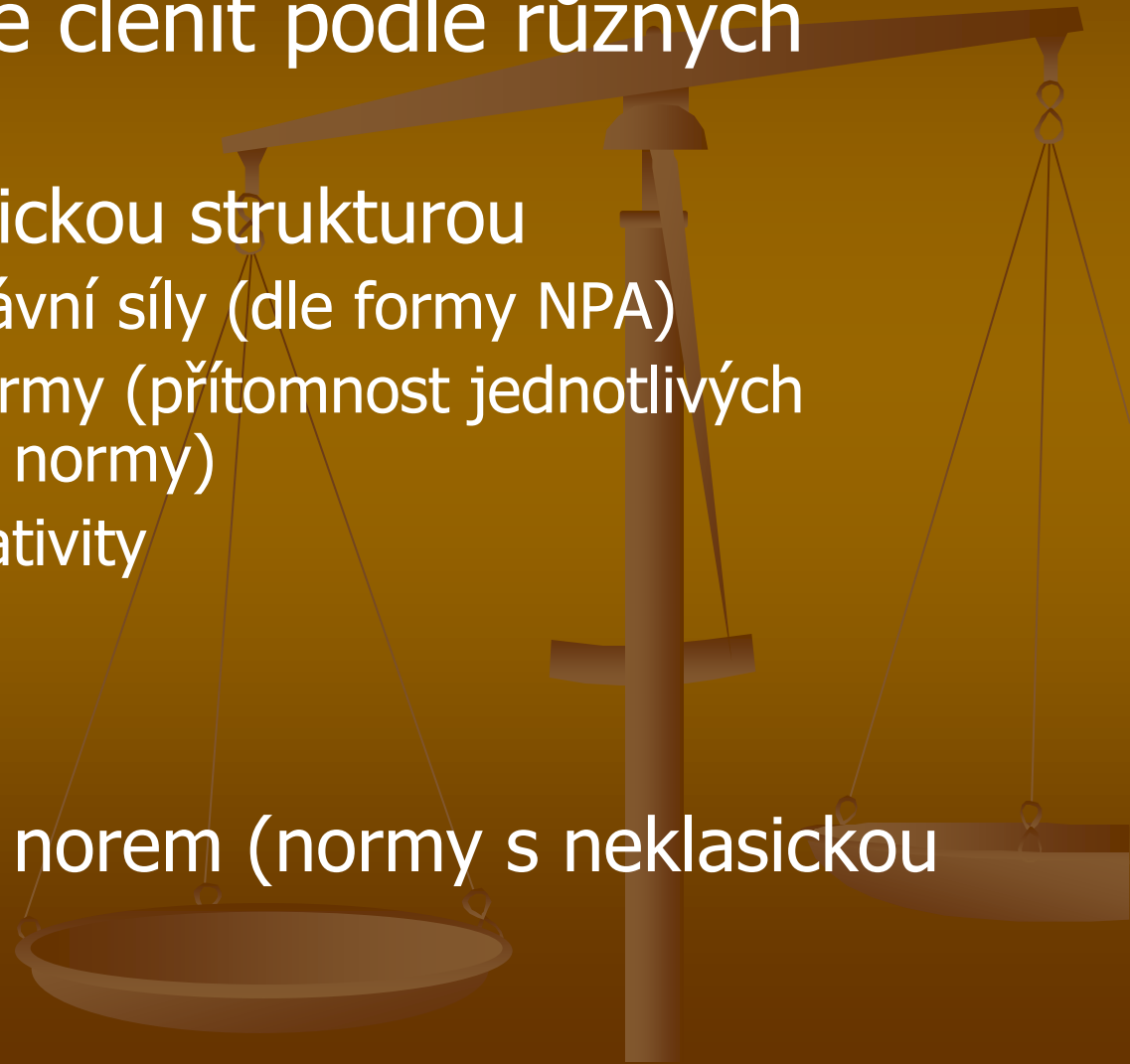
H + non D → S

- **hypotéza** - skutková podmínka nastoupení právního následku
  - **dispozice** - vlastní právní pravidlo chování (**konstituující a nutný prvek PN**)
  - **sankce** - právní následek při nesouladu lidského chování s dispozicí právní normy
- b) antecedent (skutková podmínka)
konsekvent (normativní věta)

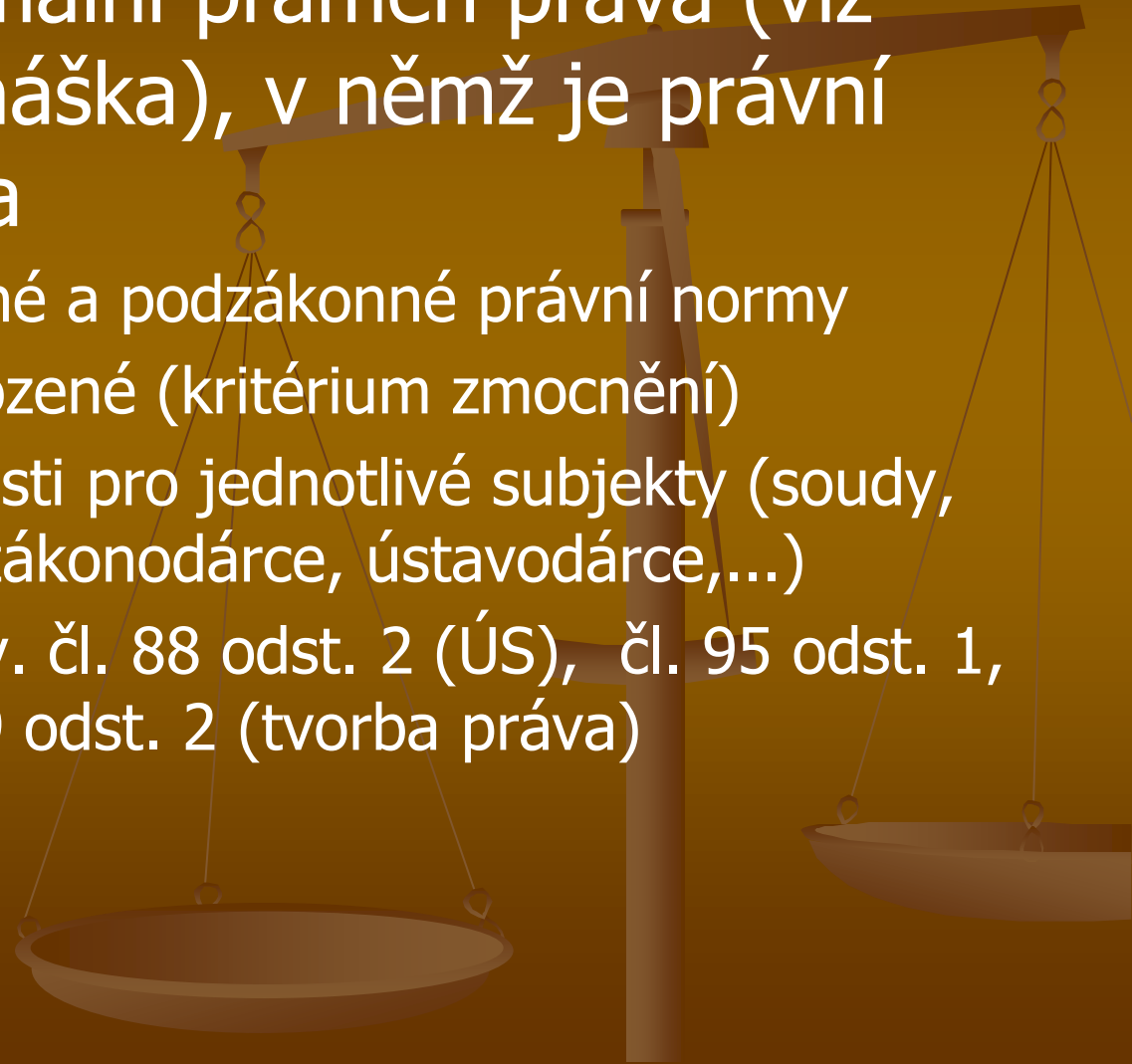
Druhy právních norem

- Právní normy lze členit podle různých kritérií:
  - a) normy s klasickou strukturou
    - 1) kritérium právní síly (dle formy NPA)
    - 2) struktura normy (přítomnost jednotlivých součástí právní normy)
    - 3) modu normativity
      - Příkazující
      - Zakazující
      - Opravňující
  - b) zvláštní typy norem (normy s neklasickou strukturou)

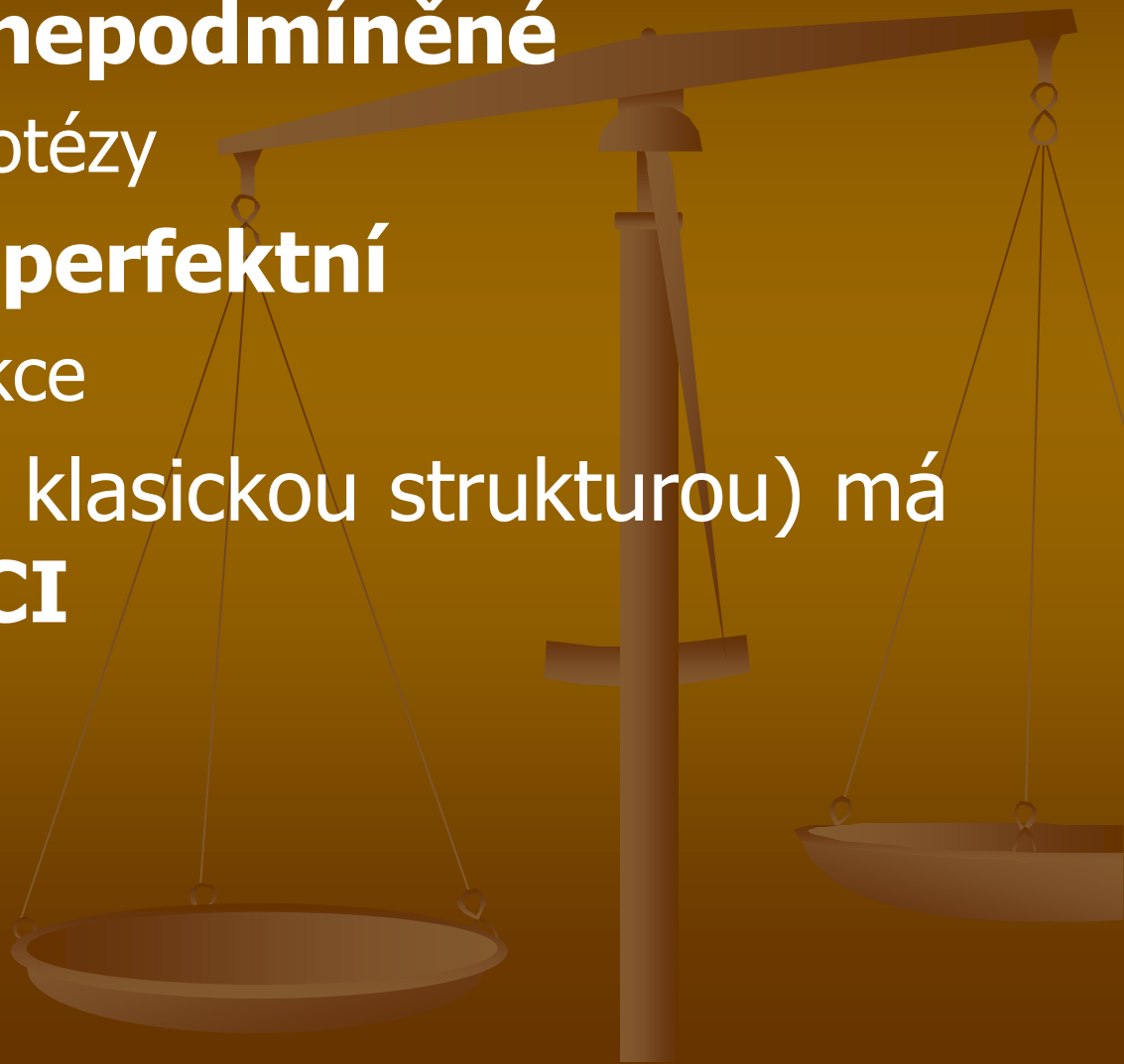
Kritérium právní síly

- kritériem je formální pramen práva (viz předchozí přednáška), v němž je právní norma obsažena
  - ústavní, zákonné a podzákonné právní normy
  - původní a odvozené (kritérium zmocnění)
  - otázka závaznosti pro jednotlivé subjekty (soudy, Ústavní soud, zákonodárce, ústavodárce,...)
  - Ústava ČR - srv. čl. 88 odst. 2 (ÚS), čl. 95 odst. 1, 2 (soudy); čl. 9 odst. 2 (tvorba práva)

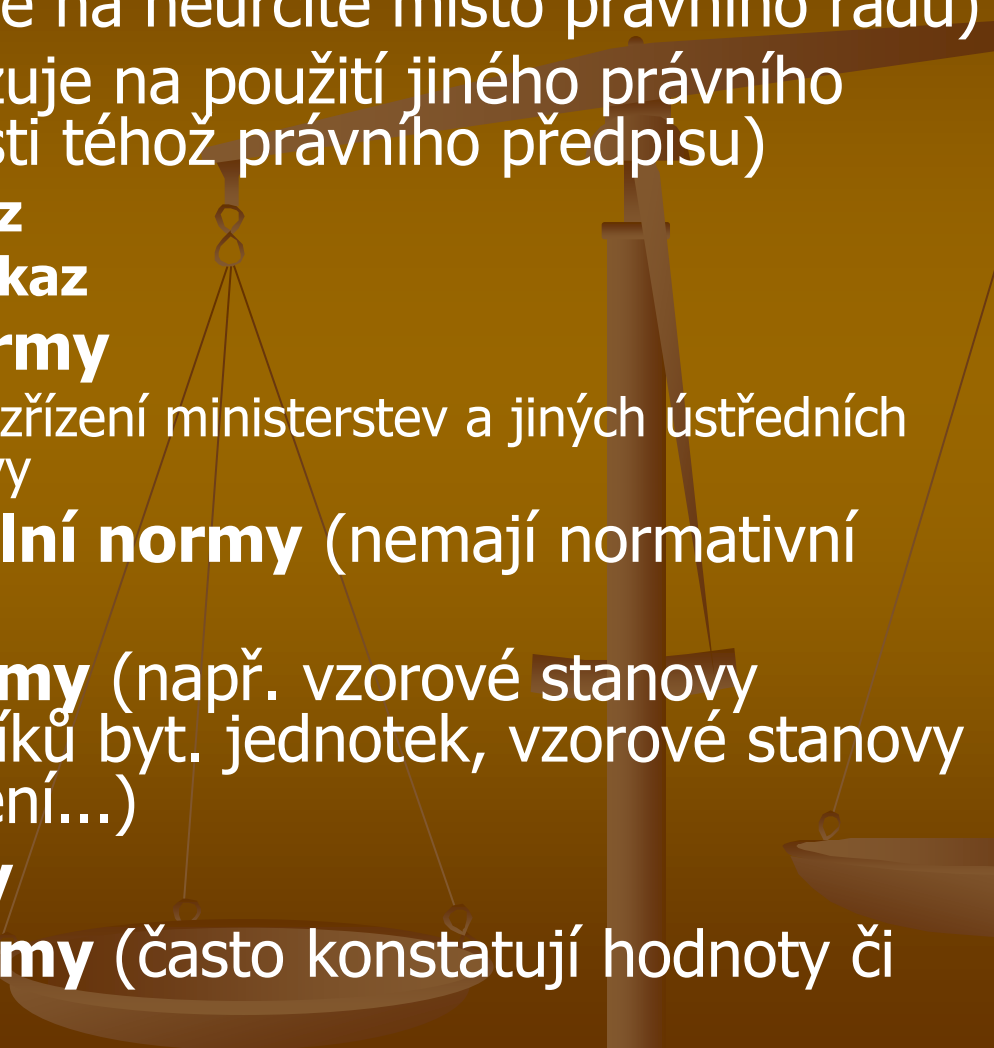
Kritérium struktury normy

- **podmíněné x nepodmíněné**
  - přítomnost hypotézy
- **perfektní x imperfektní**
  - přítomnost sankce
- Právní norma (s klasickou strukturou) má vždy **DISPOZICI**

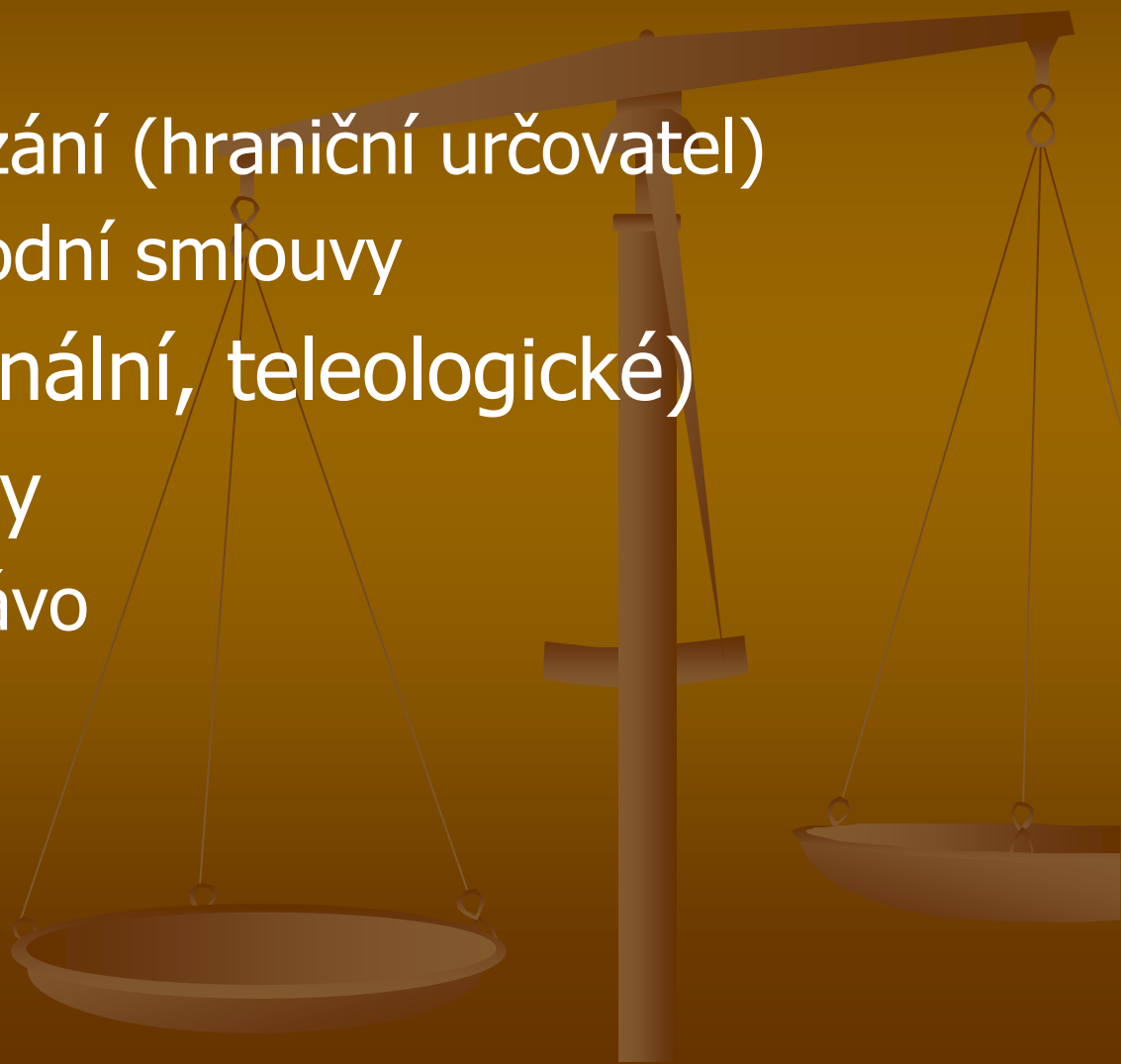

Druhy právních norem

- **blanketové** (norma zmocňující k vydání právního předpisu – odkazuje na neurčité místo právního řádu)
  - **odkazující** (odkazuje na použití jiného právního předpisu či jiné části téhož právního předpisu)
    - **Normativní odkaz**
    - **Nenormativní odkaz**
  - **kompetenční normy**
    - z. č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy
  - **teleologické finální normy** (nemají normativní povahu)
  - **doporučující normy** (např. vzorové stanovy společenství vlastníků byt. jednotek, vzorové stanovy občanského sdružení...)
  - **Technické normy**
  - **Deklaratorní normy** (často konstatují hodnoty či principy)
-

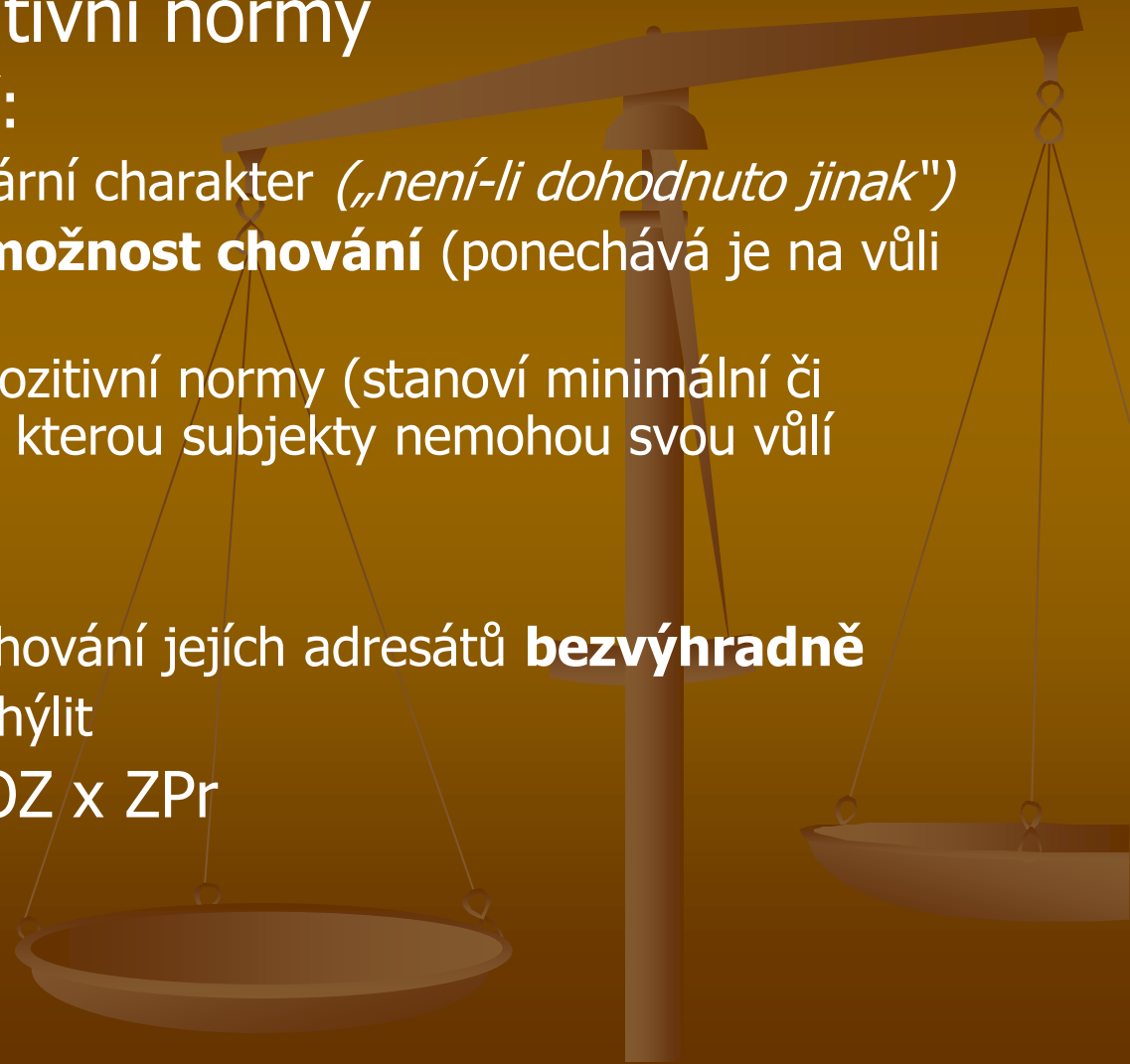
Normy s neklasickou strukturou

- Kolizní normy
  - Rozsah + navázání (hraniční určovatel)
  - ZMPS, mezinárodní smlouvy
- Cílové normy (finální, teleologické)
- Technické normy
  - Podzákonné právo

Míra autonomie subjektů

- Kogentní x dispozitivní normy
  - norma dispozitivní:
    - norma má subsidiární charakter („*není-li dohodnuto jinak*“)
    - norma vyjadřuje **možnost chování** (ponechává je na vůli účastníků)
    - Jednostranně dispozitivní normy (stanoví minimální či maximální hranici, kterou subjekty nemohou svou vůlí vyloučit)
  - norma kogentní:
    - norma přikazuje chování jejích adresátů **bezvýhradně**
    - nelze se od ní odchýlit
  - Odlišná úprava NOZ x ZPr

Kogentní, nebo dispozitivní?

- Odlišení kogentní a dispozitivní normy (možnost vlastní úpravy soukromoprávního vztahu dohodou) - § 1 odst. 2 NOZ:
  - Předchozí občanské zákoníky (ABGB, OZ z roku 1950) takové pravidlo neměly – u velkých kodexů jde o řešení méně obvyklé
  - Srovnání s dřívější úpravou v § 263 ObchZ (výčet kogentních ustanovení) – kritika neúplnosti, nepřesnosti, stálé novelizace
  - Poměrně vágní limity autonomie vůle: **dobré mravy** a veřejný pořádek, statusová práva a právo na ochranu osobnosti
  - Nejen výslovný zákaz určitého jednání, ale také z kontextu
    - Sankce porušení pravidla
      - K odchýlnému ujednání **se nepřihlíží (zdánlivé právní jednání)**
      - Neplatnost právního jednání

Kogentní, nebo dispozitivní?

■ § 1 odst. 2 NOZ

- *Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*

■ Dále: tam, kde NOZ stanoví, že se subjekty

- Nemohou odchýlit vůbec
- Mohou odchýlit – pouze jedním směrem
- !!! Kogentní normu nelze poznat ani podle typu výčtu v hypotéze či dispozici (enumerativní), ani podle přesnosti či jednoznačnosti jejího vyjádření !!!

Kogentní, nebo dispozitivní?

- **Pracovněprávní vztahy - § 4a zákoníku práce:**
- **Tzv. relativně kogentní (jednostranně dispozitivní)**
  - (1) Odchylná úprava práv nebo povinností v pracovněprávních vztazích nesmí být nižší nebo vyšší, než je právo nebo povinnost, které stanoví tento zákon nebo kolektivní smlouva jako nejméně nebo nejvýše přípustné.
  - (2) Podle odstavce 1 může dojít k odchylné úpravě smlouvou, jakož i vnitřním předpisem; k úpravě povinností zaměstnance však smí dojít jen smlouvou mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem.
  - (3) Od ustanovení uvedených v § 363 je možné se odchýlit jen ve prospěch zaměstnance.
  - (4) Vzdá-li se zaměstnanec práva, které mu tento zákon, kolektivní smlouva nebo vnitřní předpis poskytuje, nepřihlíží se k tomu.

Působnost právních norem

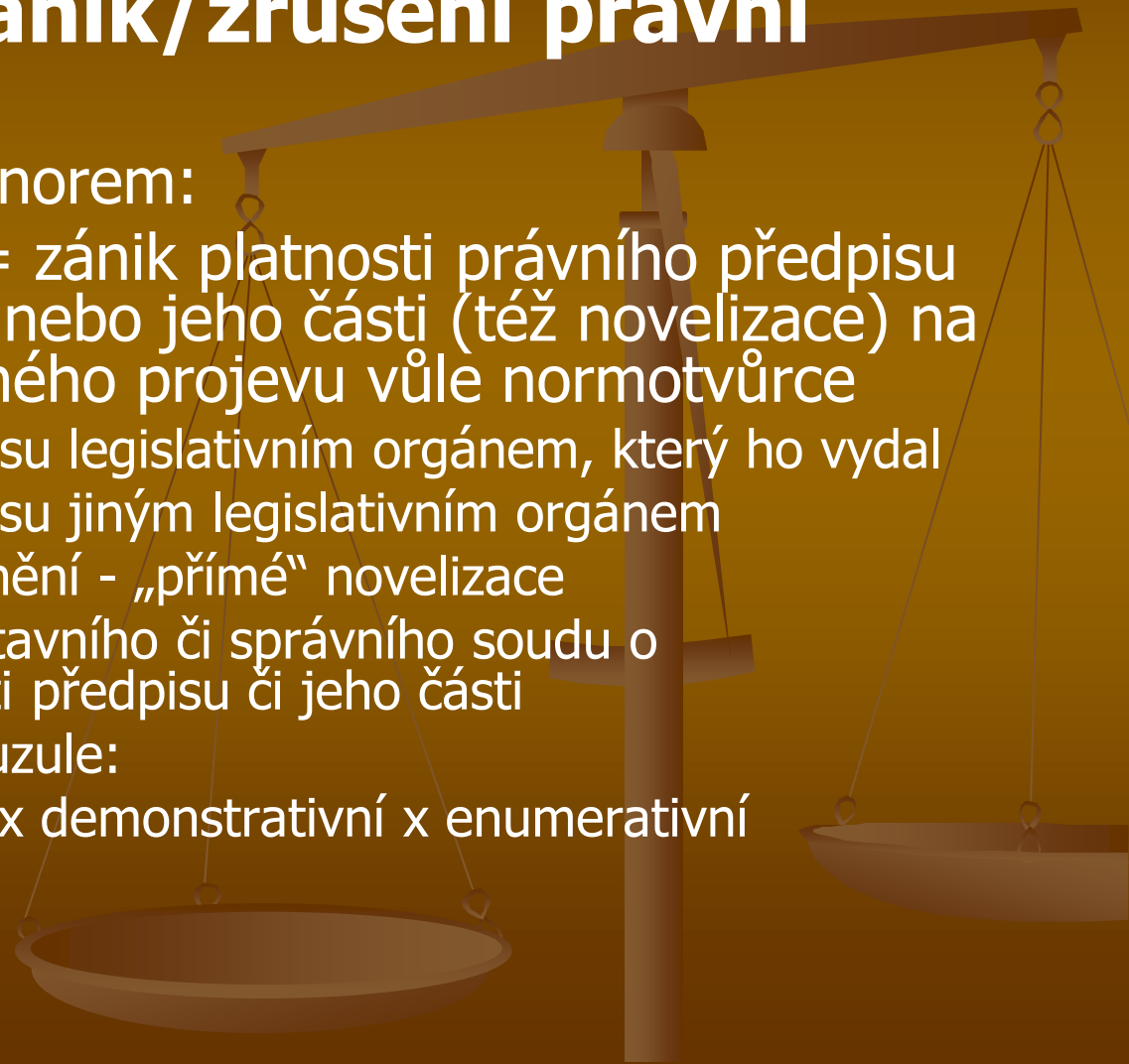
■ časová

- vymezení „života“ právní normy
- schválení → platnost → účinnost → zrušení
- **obecný zákaz retroaktivity (princip právní jistoty)**
  - výjimky: je-li užití pozdějšího předpisu ve prospěch adresáta normy
  - nepravá x pravá retroaktivita (vztahuje se i na vznik a zánik právního vztahu)
  - trestní právo: připuštěna, pokud je pro pachatele použití dřívější právní úpravy příznivější (čl. 40 odst. 6 LPS – příkaz retroaktivity ve prospěch)

Derogace

■ Derogace = zánik/zrušení právní normy

- zánik právních norem:
- **DEROGACE** = zánik platnosti právního předpisu (též abrogace) nebo jeho části (též novelizace) na základě výslovného projevu vůle normotvůrce
  - zrušení předpisu legislativním orgánem, který ho vydal
  - zrušení předpisu jiným legislativním orgánem
  - změny a doplnění - „přímé“ novelizace
  - rozhodnutí ústavního či správního soudu o protiústavnosti předpisu či jeho části
  - derogační klauzule:
    - generální x demonstrativní x enumerativní

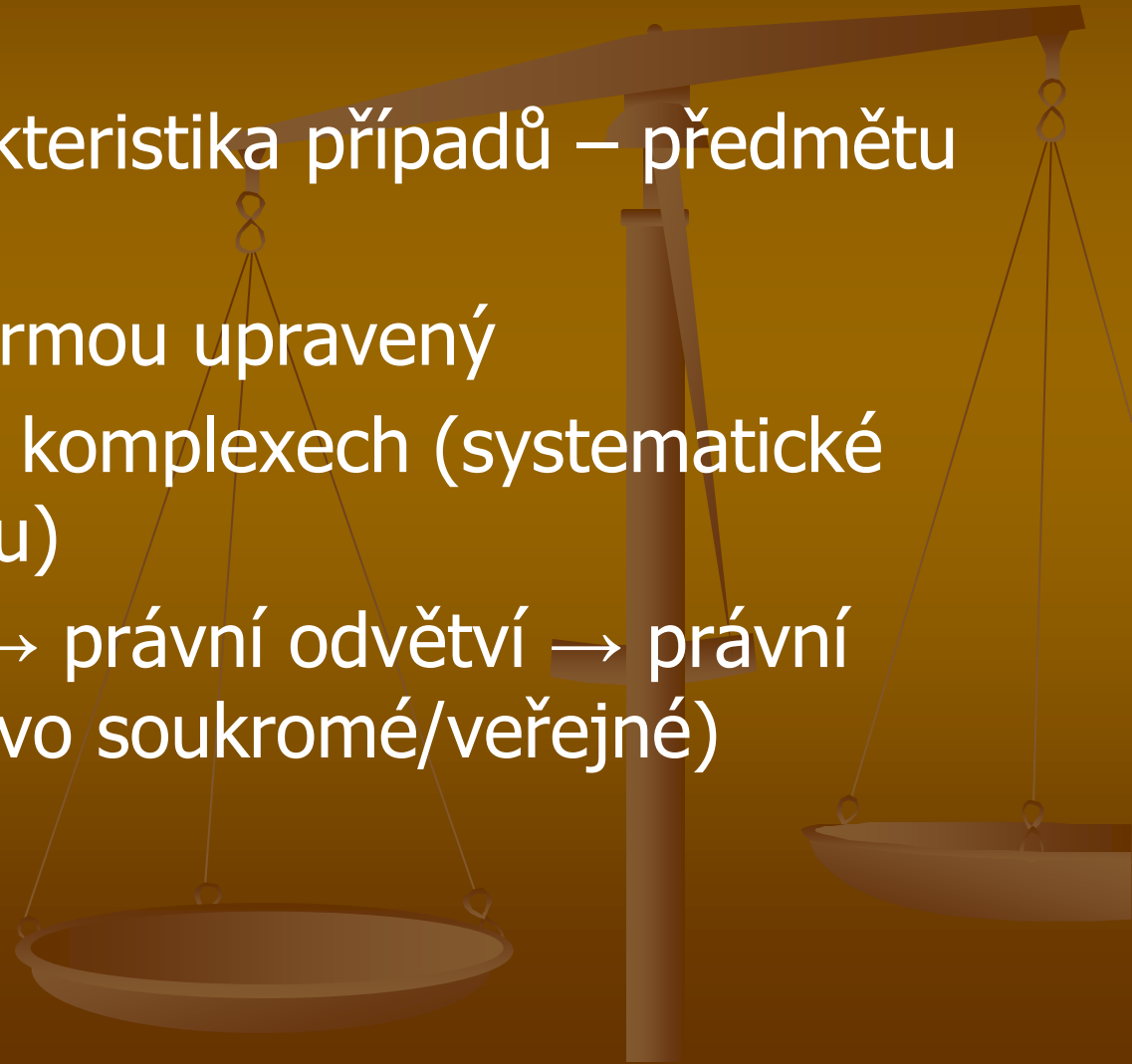

Působnost právních norem

■ Věcná

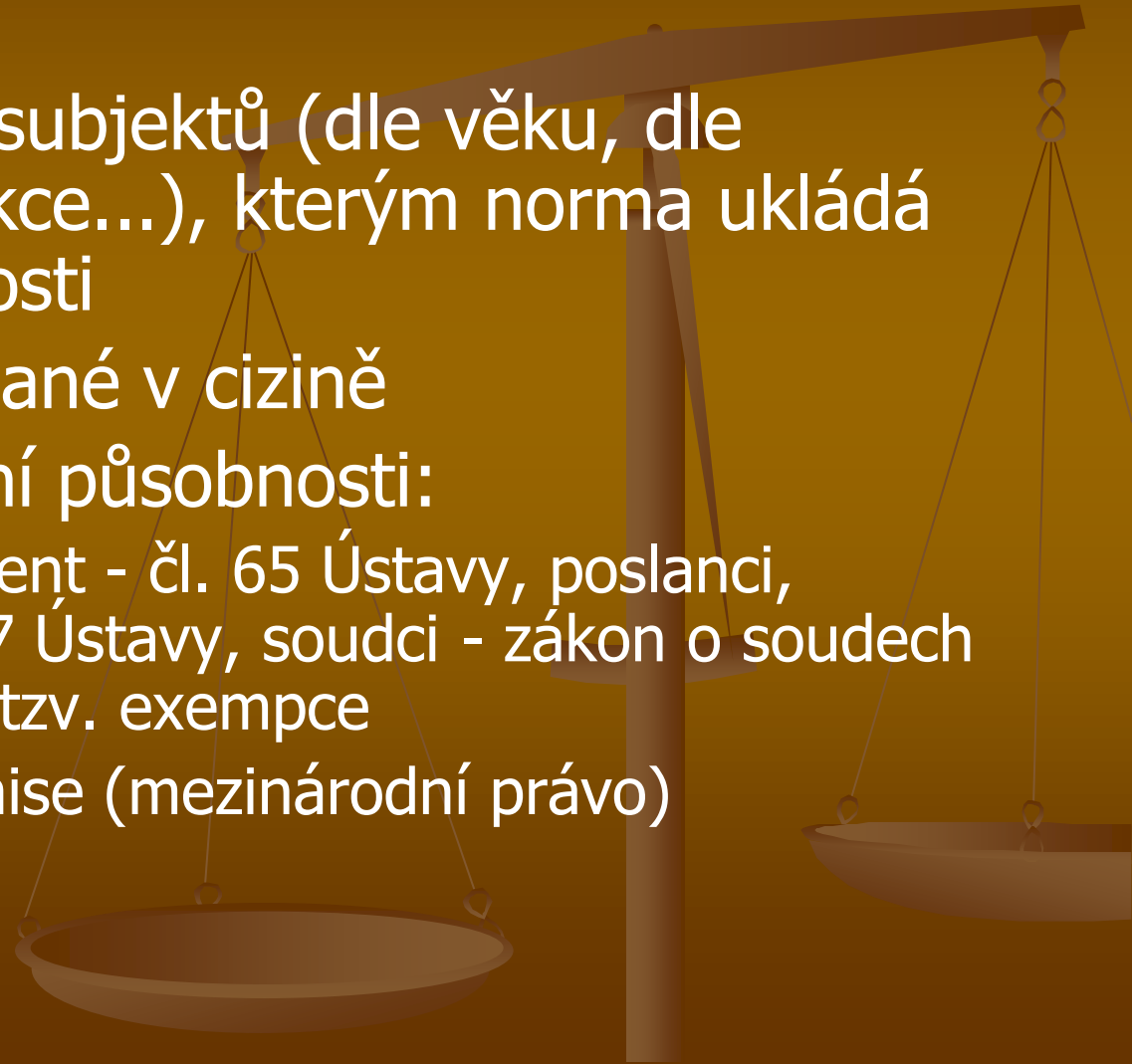
- skutková charakteristika případů – předmětu právní úpravy
- právní vztah normou upravený
- normy působí v komplexech (systematické vnímání pr. řádu)
- právní institut → právní odvětví → právní subsystém (právo soukromé/veřejné)

Působnost právních norem

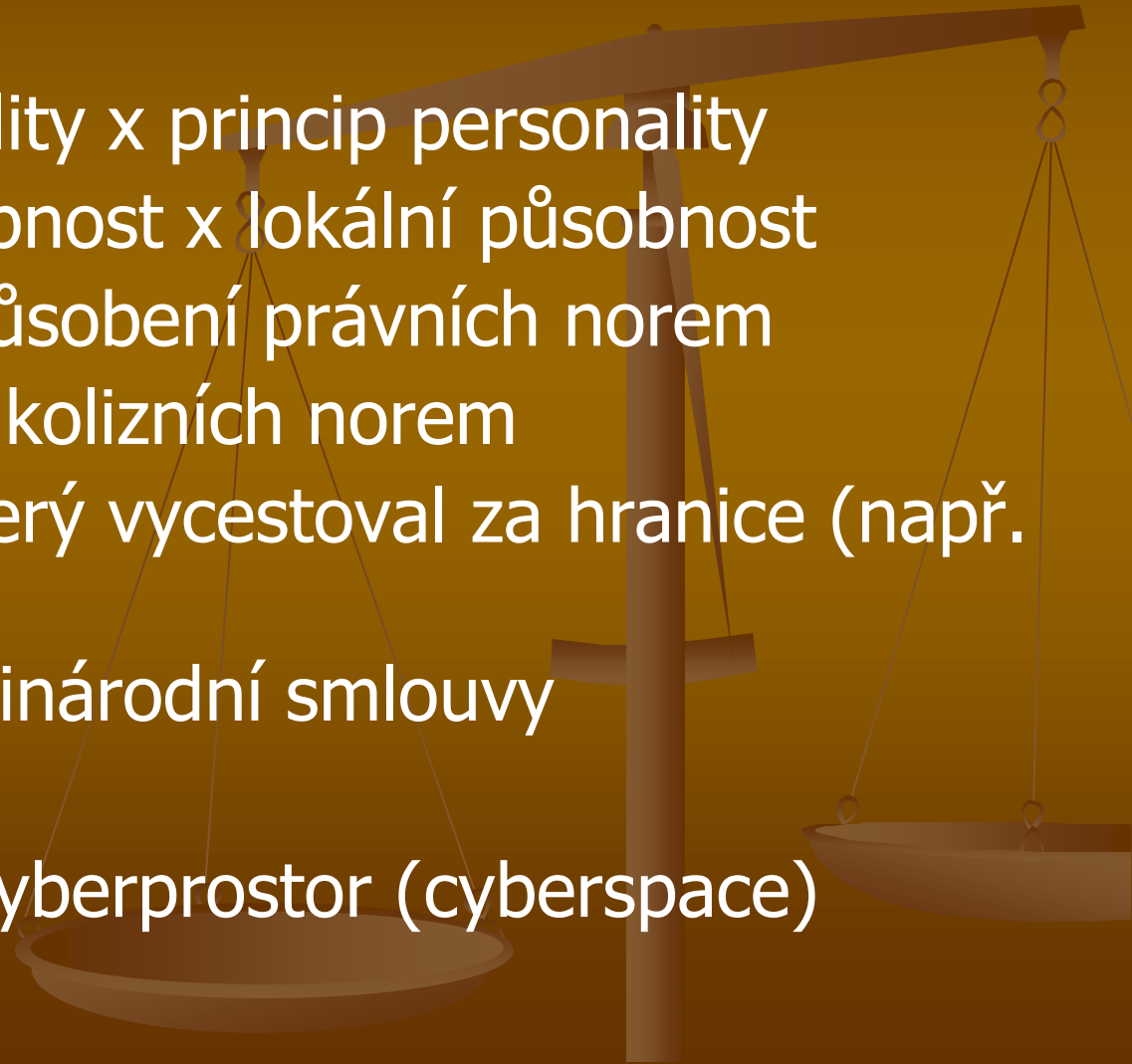
■ Osobní

- otázka spektra subjektů (dle věku, dle kvalifikace, funkce...), kterým norma ukládá práva a povinnosti
- cizozemci x občané v cizině
- výjimky z osobní působnosti:
  - imunity (prezident - čl. 65 Ústavy, poslanci, senátoři - čl. 27 Ústavy, soudci - zákon o soudech a soudcích) → tzv. exempce
  - Diplomatické mise (mezinárodní právo)

Působnost právních norem

- prostorová
  - princip territoriality x princip personality
  - celostátní působnost x lokální působnost
  - exterritorialita působení právních norem
  - na základě tzv. kolizních norem
  - občan státu, který vycestoval za hranice (např. cestovní pas)
  - na základě mezinárodní smlouvy
  - trestní právo
  - Vazba na tzv. kyberprostor (cyberspace)

Děkuji Vám za pozornost.

